

Данијела Милићевић
Сунчица Ракоњац Николов
Катарина Колаковић
Анђелка Петровић

ГРАМАТИКА 4

Српски језик за четврти разред основне школе

Језичке заврзламе

– помоћи ће ти да обратиш пажњу на честе грешке приликом примењивања стеченог знања

Помоћ пријатеља

– пружа ти могућност да нешто лакше научиш и упамтиш

Зарони и знање изрони!

– помоћу задатака ћеш проверити своје знање

Кутак за моје примере

– подстиче твоју радозналост и маштовитост. На занимљив начин применићеш своје знање, повезаћеш га са светом око себе, свакодневним животом и другим школским предметима.

Дефиниције

– открићеш нове појмове и термине које треба да усвојиш

Задатак за рад у пару

– проверава колико твој друг и ти разумете нове појмове. Учитељица/учитељ може да вам помогне при подели на парове.

Закључи –

ШТА ЈЕ...? – помаже ти да самостално дођеш до дефиниције појма који се обрађује уз помоћ учитељице/учитеља

Домаћи задатак

– подстиче те да још једном истражиш и допуниш сазнања до којих си дошао/дошла на часу

Задатак за тебе

– намењен да се упознаш са градивом које се обрађује

Задатак за групу

– проверава да ли сте савладали ново градиво. Оно што сте научили, сада заједно примењујете на конкретним примерима. Неопходна је помоћ учитеља при подели на групе.

САДРЖАЈ

Водич 4

ГРАМАТИКА

Речи које у писању и говору мењају облик (променљиве речи) 8

Именице 8

Заменице 10

Придеви 12

Бројеви 14

Глаголи 15

Речи које у писању и говору не мењају облик (непроменљиве речи) 19

Подсетник (променљиве и непроменљиве речи) 22

Реченица 23

Реченични чланови 27

Субјекат 28

Предикат 33

Објекат 37

Прилошке одредбе 42

Прилошка одредба за место 44

Прилошка одредба за време 45

Прилошка одредба за начин 46

Речи и групе речи у функцији субјекта, објекта и прилошких одредаба 48

Придев у служби атрибута 52

Подсетник (реченични чланови) 56

ПРАВОПИС

Имена становника држава и насеља 58

Називи улица и тргова 63

Имена из уметничких дела 65

Устаљена и посебно наденута имена животиња 68

Називи институција, предузећа и установа 71

Називи манифестација 73

Устаљена имена историјских догађаја и личности 75

Вишечлани бројеви 77

Управни говор 80

Учим како се пише – речца ЛИ 83

Учим како се пише – предлог СА 88

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Препричавање 92

Причање 95

Описивање 99

Речи истог значења, а различитог облика 103

Речи истог облика, а различитог значења 107

Устаљени језички изрази 111

Разгледница, честитка, писмо 116

Разгледница 116

Честитка 119

Писмо 121

Путујемо са Доситејом 124

Говорне вежбе 128

Како се пише, како се пише... 132

Језичке вежбе 135

Лексичке вежбе 138

Стварам и пишем 141

Глаголи

Подсети се још једне врсте речи о којој си учио/учила прошле године, а то су глаголи. Провери своје знање о њима.

Речи којима се означавају **радње**, **стања** или **збивања** називају се **глаголи**.

Повежи глаголе из леве колоне са одговарајућим значењем у десној колони.

ПЛИВАТИ •	
ДОПИСИВАТИ СЕ •	• РАДЊА
ВЕЈАТИ •	
ЛЕЖАТИ •	• СТАЊЕ
РАСПРЕМАТИ •	
СЕВАТИ •	• ЗБИВАЊЕ
ИГРАТИ СЕ •	

Изабери било који глагол из претходног задатка, па осмисли реченице у којима ћеш тај глагол написати у датим временима:

у прошлом времену: _____

у садашњем времену: _____

у будућем времену: _____

Подвуци реченицу у којој уочаваш да друго лице једнине врши радњу.

- Добили смо пројектор и рачунар пре два дана.
- Нисте се припремили добро за овај контролни задатак.
- Дивно црташ све те предмете!
- Вежбају за сутрашњу приредбу.

Препиши следеће реченице у одричном облику. Води рачуна о употреби речце НЕ приликом писања.

- Видећу те сутра на тренингу у пола осам.

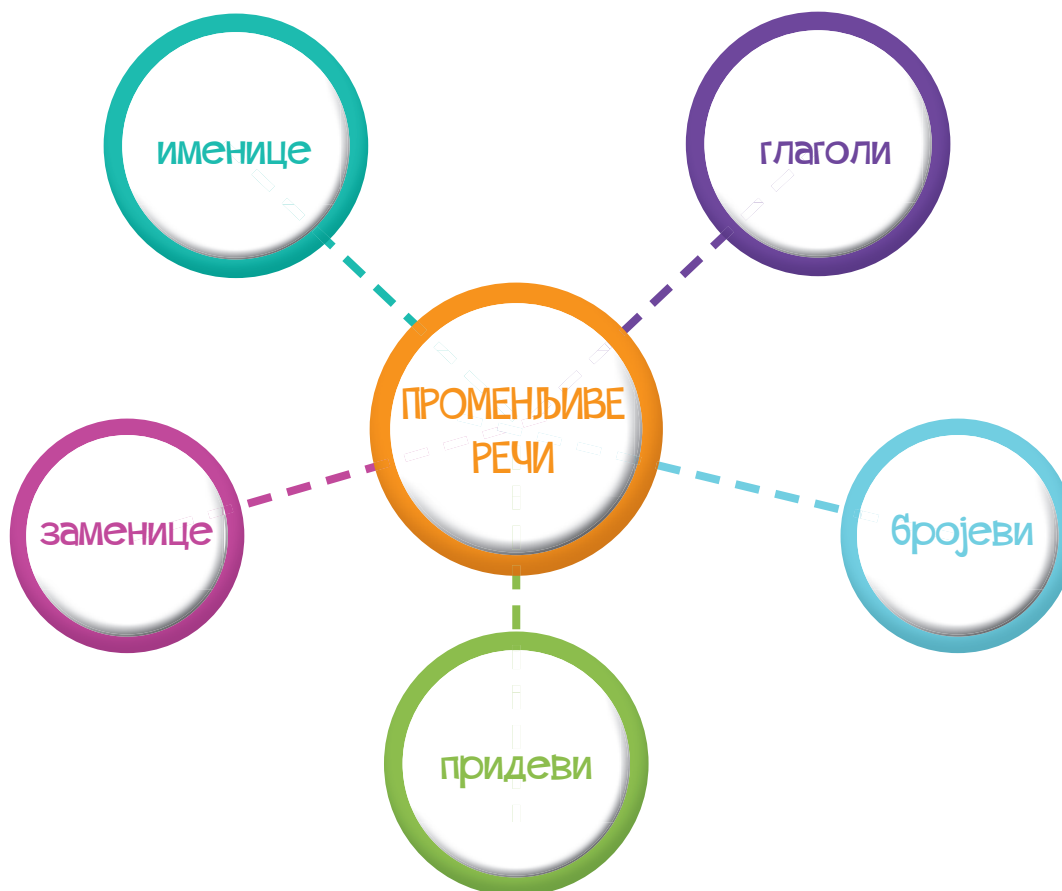
- Заборавила сам опрему за тренинг.

- Тренер ме уводи на терен.

Пошто глаголи могу да мењају своје облике, и они припадају групи променљивих речи.

Речи које у писању и говору мењају облик називају се **променљиве речи**. То су све оне врсте речи о којима си учио/учила у другом и трећем разреду. Њима се служиш у свакодневном говору и писању, а такође их налазиш у књижевним делима.

Поделу променљивих врста речи можеш лакше да запамтиш помоћу следећег графичког приказа.

Зарони и знање изрони!

1. Прецртај реч у низу која није именица.

отац, мајка, сестра, ја, брат, бака, дека

2. Разврстај следеће именице у табелу.

шума, грање, Дуња, песак, пруће, Вишња, ливада, шљунак

ВЛАСТИТЕ ИМЕНИЦЕ	ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМЕНИЦЕ	ЗБИРНЕ ИМЕНИЦЕ	ГРАДИВНЕ ИМЕНИЦЕ

3. Подвуци у реченици личну заменицу за 2. лице множине.

- Ми смо се играли у школском дворишту, а онда сте дошли ви и хтели да нам се придружите у игри.

4. Обој кружић испред оне реченице у којој се јављају све врсте придева (присвојни, описни и градивни).

- Вањин друг и Тамарина другарица упознали су се у великом кампу.
- Мамина љубичаста свилена марама пала је на под.
- Узела сам из ормара сестрину памучну мајицу и ланене панталоне.

5. Напиши слово О поред реченице у којој се јављају основни бројеви или слово Р уколико се у њој јављају редни бројеви.

Нисам решио трећи и пети задатак на тесту из српског језика.	
Један задатак сам решио врло брзо, али су ме два баш намучила.	
Проужбали смо јуче на часу десет задатака, а ја сам урадио још четири код куће.	
Учитељица нам је рекла да ће нам донети прегледане тестове 17. или 18. септембра.	

6. а) Препиши следећу реченицу тако што ћеш глаголе ставити у прошло време.

- Пијем лимунаду и једем колач у омиљеној посластичарници.

б) Шта означавају глаголи *йийи* и *јестии*? Подвуци тачан одговор.

радњу

стање

збивање

Кутак за моје примере

А) Замисли свог кућног љубимца или неку омиљену животињу, па попуни табелу која следи.

Врста животиње	
Властито име животиње	
Називи врста материјала од којих би јој саградио/саградила кућицу и направио/направила простирку за спавање	

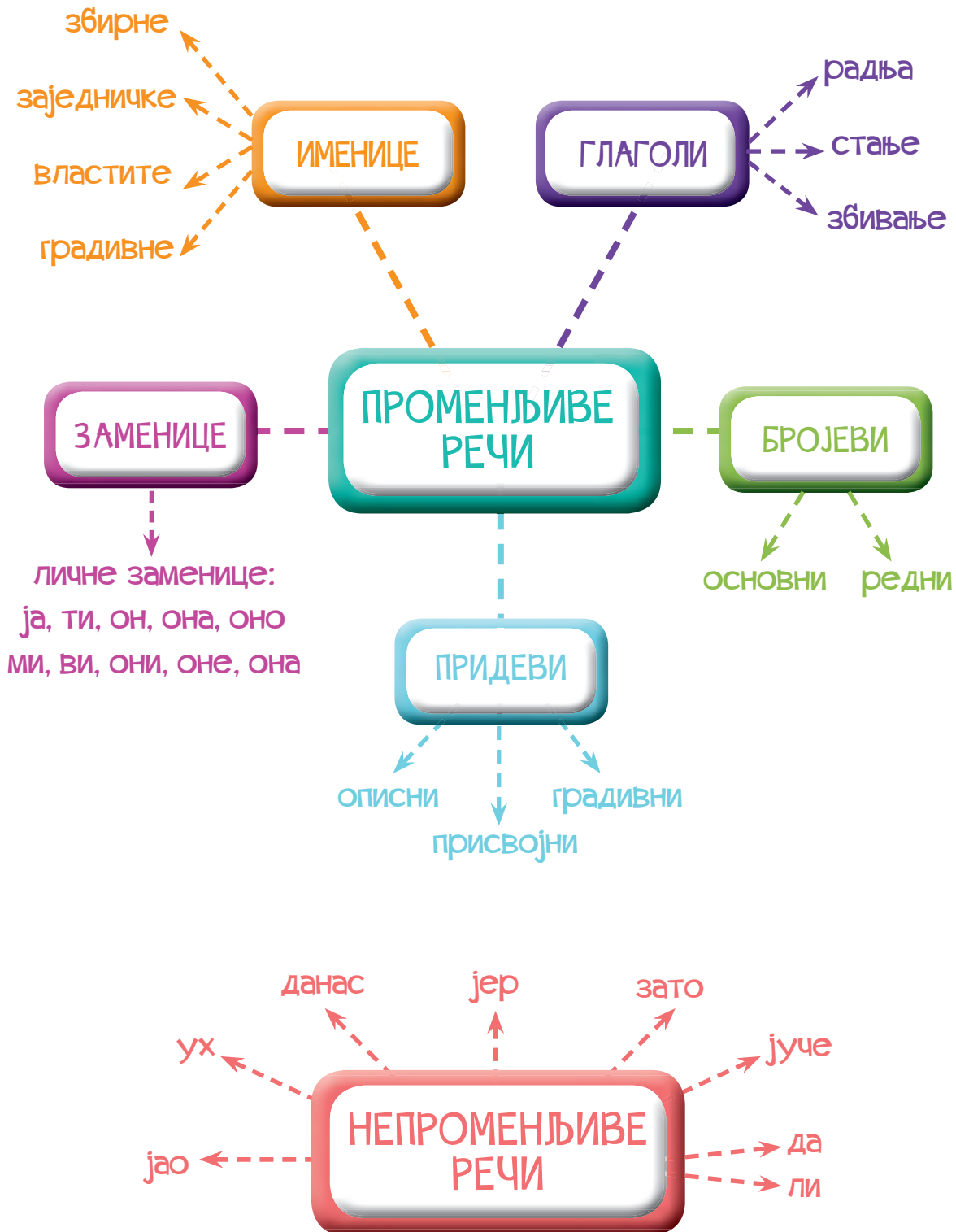
Б) Желиш да твој кућни љубимац из претходног задатка не буде усамљен, па одлазиш у продавницу кућних љубимаца. Напиши на линијама број кућних љубимаца које си тамо купио/купила. Бројеве пиши речима, а не цифрама.

Купио/купила сам: _____ папагаја, _____
канаринца, _____ корњаче, _____ рибице,
_____ хрчка и _____ мачета.

Променљиве и непроменљиве речи

ПОДСЕТНИК

Помоћ пријатеља

Имена која се јављају у називима уметничких дела или у самим тим делима такође се пишу великим почетним словом.

На пример:

ФИЛМ: *Мери Појинс*, *Леси се враћа кући*,
Доктор Дулиџ

Одгледај наведене филмове. Разговарај са другарима из одељења и учитељицом/учитељем о утисцима након гледања наведених дела.

Зарони и знање изрони!

1. У млађим разредима читао/читала си бајке Ханса Кристијана Андерсена *Принцеза на зрну јрашка* и *Девојчица са шибицама*. У њима ниједан лик нема своје властито име. Смисли имена за ликове, па их напиши на линијама. Обрати пажњу на писање великог слова.

Име принцезе у бајци *Принцеза на зрну јрашка*:

Име девојчице у бајци *Девојчица са шибицама*:

2. Препознај књижевни лик на основу следећих реченица, па напиши име тог лика на линији.

О њој је писао
Александар Поповић.

Волт Дизни је снимио
дугометражни цртани
филм о њој.

Код Шарла Пероа добра
вила за њу претвара
бундеву у кочију.

У народној бајци изгубила
је папучу.

Зарони и знање изрони!

1. Напиши исправно писаним словима ћирилице име свог кућног љубимца. Уколико немаш кућног љубимца, напиши које би му име дао/дала када би га имао/имала.

2. Прочитај оглас, па напиши у табели испод огласа, поред назива сваког дела, име које би дао/дала животињи која се јавља у њему. Можеш написати и више имена за једну животињу.

ПИСЦИ И НАЗИВИ ДЕЛА	ИМЕНА ЖИВОТИЊА
Љубивоје Ршумовић, <i>Вуче, вуче, бубо лења</i>	
Драгомир Ђорђевић, <i>Сџоноја</i>	
Душко Радовић, <i>Сџрашан лав</i>	
Су Ју Ђин, <i>Свиџац џражи џријаџеља</i>	

3. Напиши поред назива цртаних филмова имена животиња које се јављају у њима.

Ледено доба _____

Краљ лавова _____

Књиџа о џунџи _____

4. На основу одломака из књижевних дела која се налазе у твојој читанци препознај о којим животињама је реч, па њихова имена напиши на линијама испод одломака.

„Био је врло срећан, али не и горд, јер се добро срце никад не мења. Сетио се како су га прогонили и подсмевали му се, а сад му сви кажу да је најлепши међу лепим птицама.“

„Била киша или сунце, пас је увек стајао тамо очекујући једног дечака – једног од оних који су јурили бетонираним двориштем – оног јединог кога је пас волео! Увек је то био сусрет пун радости; затим би и дечак и пас пошли заједно кући. И тако је то трајало пуне четири године.“

Кутак за моје примере

Поделите се у неколико група. Свака група, уз помоћ учитељице/учитеља, бира име једног од познатих коња и истражује податке о њему. Групе праве пројекат који ће приказати пред одељењем. То може бити презентација у Power Point-у, фотографије са текстом на хамеру, одломци из књига које ћете читати, краћи сценски приказ, прича, песма и слично.

Коњи су: Шарац, Јабучило, Кушља, Пегаз, Букефал.

Пегаз

Устаљени језички изрази

Сигурно си чуо/чула да неко каже *Не скрећи воду на своју воденицу* или *То ће се десити кад на врби роди јрожђе*. Вероватно неке од ових израза разумеш – *скрећати воду на своју воденицу* значи усмеравати разговор у правцу у коме ми желимо. *Кад на врби роди јрожђе* значи *никад*. Ови изрази су веома стари. Плод су људског искуства и мудрости. Током одрастања ови изрази постаће део и твог говора. Слободно их усвајај. Они разговор чине сликовитим, често и духовитим. Ти изрази су део нашег културног и језичког наслеђа – због тога их треба неговати.

Задатак за тебе

Прочитај следећи дијалог. Док читаш, обрати пажњу на истакнуте речи.

Лена: Мораћу да **загрејем столицу** ако мислим да добијем **зелено светло** за рођенданску забаву код Милоша.

Вера: Почни да учиш **пуном паром**. Контролни из математике је идуће среде.

Лена: Знам! Чекала сам да мама мало **спусти лопту** и престане да **ставља знак једнакости** између мог знања из математике и српског.

Повежи истакнуте устаљене изразе са њиховим значењем.

- загрејати столицу •
- (дати) зелено светло •
- (кренути) пуном паром •
- спустити лопту •
- ставити знак једнакости •
- свом снагом
- поистоветити
- потрудити се
- одобрити
- смирити се

Задатак за групу

Пред вама је одељењски задатак. Поделите се у три групе. Прва група нека се зове *Воће*, друга *Живоџиње*, а трећа *Човек*.

Свака група има исти број задатака. За решавање ових задатака биће вам потребан мобилни телефон и интернет. Ако немате телефон, покушајте сами да дођете до решења. Не заборавите – чак и када грешимо, крећемо се у правцу знања. Уживајте у игри!

ГРУПА *ВОЋЕ*

ПРВИ ЗАДАТАК

Решења пишите на самолепљивом папиру. Испод сваког израза залепите папир на коме пише шта мислите да израз значи. Када учитељица/учитељ потврди да сте у праву, упишите коначно решење у уџбеник.

ДРУГИ ЗАДАТАК

Поређајте речи, уписујући бројеве од 1 до 5 (број 1 је прва реч) тако да добијете устаљени језички израз. Запишите га на папиру или у свесци.

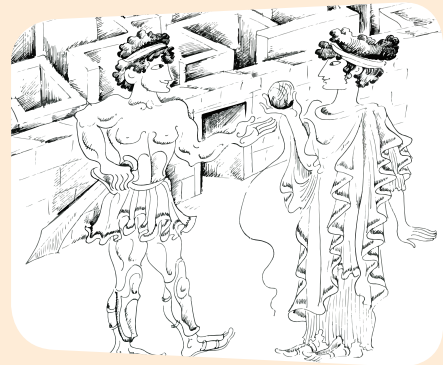
ДОЛИНЕ ОБЕЋАВАТИ И ЗЛАТНА БРДА

Одгонетните значење овог устаљеног израза. Нека вам учитељица/учитељ помогне у томе.

Домаћи задатак

Устаљени језички изрази нису само одлика наше културе. Они постоје и код других народа. Ево једног који долази из грчких митова. Када кажемо да је неко добио **Аријаднино клупко**, откријте помоћу енциклопедија, лексикона и приручника шта то значи. Нека вам у томе помогну библиотекарка/библиотекар.

ГРУПА ЖИВОТИЉЕ ПРВИ ЗАДАТАК

ОТКРИЈТЕ ЗНАЧЕЊЕ
УСТАЉЕНОГ
ЈЕЗИЧКОГ ИЗРАЗА.

„ПОЈЕО ВУК
МАГАРЦА”

„ИЋИ КАО МУВА
БЕЗ ГЛАВЕ”

„ИЗВОДИТИ
БЕСНЕ ГЛИСТЕ”

Решења пишете на самолепљивом папиру. Испод сваког израза залепите папир на коме пишете шта мислите да израз значи. Када учитељица/учитељ потврди да сте у праву, упишите коначно решење у уџбеник.

ДРУГИ ЗАДАТАК

Поређајте речи, уписујући бројеве од 1 до 5 (број 1 је прва реч) тако да добијете устаљени језички израз. Запишите га на папиру или у свесци.

ОД РУКЕ ДИЋИ НЕЧЕГА

Размислите о значењу овог устаљеног израза. Нека вам учитељица/учитељ помогне у одгонетању.

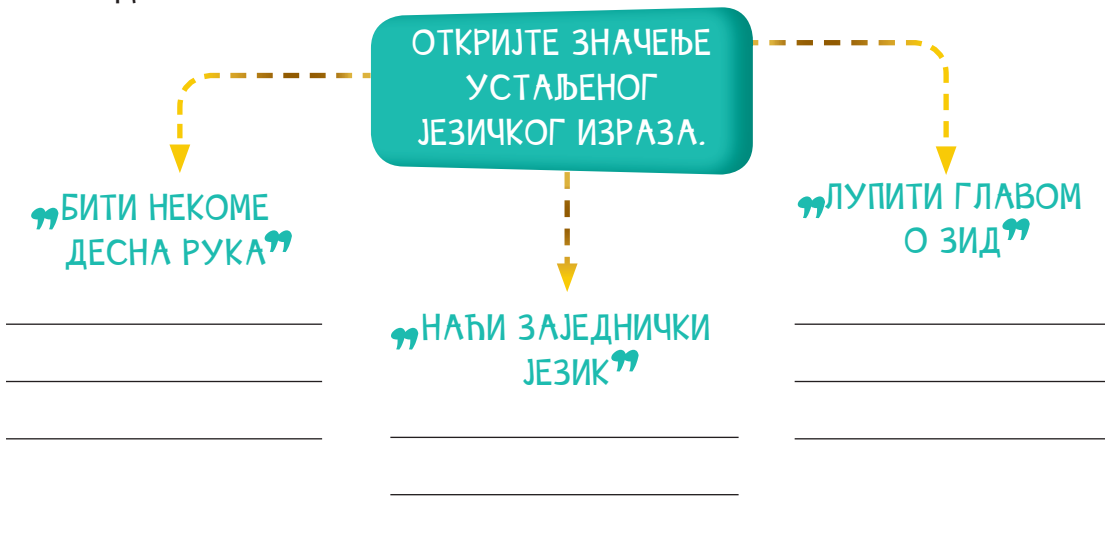

Домаћи задатак

Устаљени језички изрази нису само одлика наше културе. Они постоје и код других народа. Ево једног који долази из грчких митова. Када кажемо да је неко однео **Пирову победу**, откријте помоћу енциклопедија, лексикона и приручника шта то значи. Нека вам у томе помогну библиотекарка/библиотекар.

ГРУПА ЧОВЕК ПРВИ ЗАДАТАК

Решења пишете на самолепљивом папиру. Испод сваког израза залепите папир на коме пишете шта мислите да израз значи. Када учитељица/учитељ потврди да сте у праву, упишите коначно решење у уџбеник.

ДРУГИ ЗАДАТАК

Поређајте речи, уписујући бројеве од 1 до 5 (број 1 је прва реч) тако да добијете устаљени језички израз. Запишите га на папиру или у свесци.

ТРЊУ ПРОЋИ КАО БОС ПО

Размислите о значењу овог устаљеног израза. Нека вам учитељица/учитељ помогне у одгонетању.

Домаћи задатак

Устаљени језички изрази нису само одлика наше културе. Они постоје и код других народа. Ево једног који долази из грчких митова. Када кажемо да је нешто некое **Ахилова пета**, откријте помоћу енциклопедија, лексикона и приручника шта то значи. Нека вам у томе помогну библиотекарка/библиотекар.

Закључи – шта су УСТАЉЕНИ ЈЕЗИЧКИ ИЗРАЗИ?

Реченице које описују устаљене језичке изразе обој зеленом бојом, а оне које их не описују црвеном бојом.

Устаљени језички изрази су веома стари.

Устаљени језички израз је исто што и пословица.

Устаљени језички израз се среће само у говору, али не и у књижевним делима.

У устаљеном језичком изразу не смемо мењати ред речи. Ако променимо њихов ред, губи се значење устаљеног језичког изрази.

Устаљени језички израз је плод људског искуства и мудрости.

Устаљени језички изрази се односе само на свет биљака и животиња.

Устаљене језичке изразе имају и други народи света.

Провери са учитељицом/учитељем да ли су све реченице које си обојио/обојила зеленом бојом тачне. Ако јесу, схватио/схватила си шта је устаљени језички израз.